

**NAȚIONALITATEA ȘI APARTENENȚA ETNICĂ –
DREPTUL LA IDENTITATE AL PERSOANEI FIZICE**

Ludmila ȚARANU, dr., lect. univ.,
Facultatea de Drept și Științe Sociale,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți

Abstract: *The performed study confers a special importance on this institution being treated under different aspects: both as attributes (features) and as records (civil status acts) of natural person's individualization. The innovative element is expressed by the study of the current tendencies in the activity of the civil status bodies, accompanied by the approach of some cases which reflect the problems detected in the process of state registration of the acts of civil status and their solving ways.*

Keywords: *subject of law, family, natural person, juridical relations.*

Rolul instituției persoanei fizice este incontestabil prin faptul că participă la raporturi juridice fiind titulară de drepturi și obligații, persoana ocupă un loc exclusiv în inițierea acestora,

din momentul nașterii până la încetarea raporturilor prin decesul acesteia. Capacitatea juridică a individului îi determină personalitatea juridică în calitatea sa de subiect recunoscut de lege.

Trebuie subliniat că evoluția dreptului persoanelor a fost profund influențată în sec. al XX-lea de curentele filozofice, sociologice, psihologice și psihanalitice care au îmbogățit conceptele de persoană fizică. Un salt cu adevărat semnificativ a avut loc prin Declarația Universală a Drepturilor Omului când individului abstract i s-a opus persoana ca o realitate concretă, atât carnală, cât și spirituală. Acest reviriment a fost resimțit în abordarea persoanei fizice care tratează existența persoanei, drepturile sale și identificarea sa. În acest sens, art. 2 din Declarație prevede faptul că *fiecare om se poate prevala de toate drepturile și libertățile proclamate, fără niciun fel de deosebire ca, de pildă, deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări* [1].

Prin art. 16 alin. (2) din Constituția RM: „Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială” [2].

Autorii de domeniu, cum ar fi B. Hess-Fallon și A. M. Simon, sunt de părere că persoana fizică poate fi identificată prin următoarele: starea civilă, nume, domiciliu și naționalitate. Observăm că aceasta este o concepție aparte, fiindcă naționalitatea, ca atribut de identificare, este mai rar întâlnită în literatura de specialitate [3, p. 82]. Naționalitatea, în opinia noastră, nu este un element de identificare, ci doar apartenența unei persoane la un grup etnic.

În altă concepție, **naționalitatea**, privită ca apartenența la o minoritate națională sau la un grup indigen, contribuie și aceasta la asigurarea dreptului la identitate. Persoanele și copiii aparținând minorităților naționale, etnice, lingvistice, religioase se bucură de protecție specială a dreptului la identitate, reglementat atât de legislația universală, cât și de cea europeană în materia drepturilor omului [4, p. 386]. Drept element de noutate în prezenta cercetare poate servi abordarea subiectului privind modificarea înscrierii naționalității/apartenenței etnice a titularului în actul său de naștere în temeiul propriei declarații.

În literatura de specialitate prezintă interes ideea că persoana fizică ar putea fi identificată și prin naționalitate sau originea etnică, deși calificarea acestor instituții ca fiind atribute de identificare ale persoanei fizice rămâne doar la nivel de discuții doctrinare.

Astfel, atragem atenția asupra acțiunii, unice de acest tip în țara noastră, prin intermediul căreia cet. Ciubotaru în 2002 a solicitat autorității locale care se ocupa cu evidența populației ca să-i fie modificată respectiva înregistrare din etnie moldoveană în românească. Drept răspuns, dl Ciubotaru a fost informat că acest lucru este imposibil, deoarece niciunul dintre părinții săi nu a fost înregistrat ca fiind etnic român în certificatul de naștere sau în certificatul de căsătorie. El a fost consultat să caute în Arhivele Naționale pentru a vedea dacă există vreo urmă de origine română pentru bunicii și strămoșii săi. Reclamantul a inițiat apoi o acțiune împotriva statului, dar cererea sa a fost respinsă, pe motiv că nu a reușit să dovedească faptul că părinții săi au fost de origine etnică română. În urma adresării sale către CEDO aceasta a considerat că cererea reclamantului a fost bazată pe faptul că el a fost în măsură să furnizeze legături veritabile cu grupul etnic român. Având în vedere realitățile istorice ale RM, o astfel de cerință a creat o barieră pentru modificarea înregistrării cu privire la identitatea etnică, alta decât cea care le-a fost înregistrată părinților săi de către autoritățile sovietice. Curtea a considerat că, neoferindu-i șansa reclamantului de a-i fi examinată cererea în lumina unor dovezi verificabile obiectiv, statul RM nu a reușit să își respecte obligația de a asigura respectarea vieții private a reclamantului, încălcând art. 8 cu privire la respectarea drepturilor omului din Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale [5, pp. 240-241].

Ulterior, în legislația RM (art. 29 alin. (1), lit. b), alin. (4), (5); art. 30 alin. (1) lit. b), c), alin. (2), (3) din Legea nr. 100/2001) au survenit modificări esențiale: în cuprinsul actelor de naștere și al certificatelor de naștere a fost introdus termenul de „apartenență etnică”, rubrica fiind redenumită - „Naționalitatea sau apartenența etnică” (atât a copilului, cât și a părinților).

Supunem atenției faptul că modificările au intervenit în contextul dispozițiilor Legii nr. 49 din 22 martie 2012 cu privire la modificarea și completarea Legii nr. 100-XV din 26 aprilie 2001 privind actele de stare civilă. Actualmente, potrivit art. 29 alin. (1) lit. e) al Legii nr. 100-XV din 26 aprilie 2001 privind actele de stare civilă, naționalitatea/apartenența etnică se înscrie în actul de naștere în baza declarației pe proprie răspundere a părinților sau a persoanei vizate care a împlinit vârsta de 16 ani. Respectiv, procedura înscrierii și/sau rectificării naționalității/apartenenței etnice în actele de stare civilă este reglementată în *Regulile cu privire la înscrierea naționalității/apartenenței etnice în actele de stare civilă* (în continuare - Reguli), elaborate în conformitate cu prevederile Legii nr. 100/2001 și aprobate prin Ordinul Serviciului Stare Civilă nr. 8 din 31.01.2013. Un aspect important, specificat la pct. 5 din Reguli, prevede înscrierea naționalității/apartenenței etnice a titularului în actul său de naștere în temeiul propriei declarații, ce poartă caracter definitiv, titularul actului fiind în imposibilitate de a retrage declarația sau de a reveni asupra opțiunii de a declara o altă naționalitate/apartenență etnică [6].

Dacă înscrierea naționalității copilului în actul său de naștere s-a făcut în temeiul declarației depuse de către părinții copilului, titularul actului poate solicita modificarea actului în temeiul propriei declarații privind naționalitatea sau apartenența etnică (această din urmă declarație purtând, de asemenea, caracter definitiv), la atingerea vârstei de 16 ani. Înscrierea naționalității/apartenenței etnice a titularului actului de naștere, potrivit pct. 17 din Reguli, se va realiza la rubrica „Mențiuni”, cu indicarea datelor de referință ale declarației (numărul și data depunerii declarației, instituția la care a fost depusă declarația). Respectiv, confirmarea naționalității/apartenenței etnice, precum și a înscrierii acesteia în actul de stare civilă se va realiza prin eliberarea certificatelor de naștere, în conținutul cărora se atestă o rubrică destinată în acest sens (**Anexa „Certificat de naștere”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 757 din 4 iulie 2006**) [7].

Concomitent, specificăm faptul că rubrica naționalitatea/apartenența etnică nu se completează în conținutul actelor de căsătorie, divorț, schimbarea numelui și/sau prenumelui și deces. Dat fiind faptul că la momentul actual nu există un clasificator al naționalităților și/sau a etniilor la nivel național, menționăm că în conformitate cu Planul de activitate al Serviciului Stare Civilă pe anul 2016, Serviciul Stare Civilă a realizat *Proiectul Hotărârii de Guvern pentru aprobarea Clasificatorului naționalităților și/sau etniilor* și a expediat Ministerului Justiției pentru a fi supus avizării organelor centrale de resort (la elaborarea căruia a luat parte și autorul prezentei cercetări). Proiectul are drept scop stabilirea unui cadru normativ de reglementare a scrierii naționalităților și/sau etniilor, în contextul înscrierii de către organele de stare civilă a naționalității/apartenenței etnice în actele de naștere ale cetățenilor Republicii Moldova la solicitarea acestora.

În acest context, considerăm foarte importantă delimitarea noțiunii de „naționalitate” față de noțiunea de „apartenență etnică”. Precizăm că naționalitatea este legată de un stat, de o națiune, pe când apartenență etnică se referă la cultura unui popor (ex: găgăuz, țigan, rom nu sunt naționalități, ci grupuri etnice). Cea mai mare dificultate atestată la compartimentul etnie, naționalitate o reprezintă problema invocată de comunitatea romilor. Una dintre probleme majore constă în dorința de identificare a acestora ca – „romi”, însă în Republica Moldova acest lucru, susțin ei, nu le este permis. Nemulțumirea romilor la compartimentul etnie constă în faptul, că în actele de stare civilă, etnia acestora este scrisă – moldovean sau țigan și nu rom, considerând acest fapt drept o discriminare. În acest context, elaborarea Clasificatorului naționalităților și/sau etniilor prezintă un interes sporit, deoarece va asigura înscrierea științifică corectă a informației în actele de naștere.

Pentru subiectul în cauză prezintă interes exemplul *Cauzei Johansson vs. Finlanda* (cerea nr. 10163/02), examinată de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare Ct.E.D.O.), prin care reclamantii, cetățeni finlandezi, au decis să îi pună prenumele „Axl” fiului lor născut în 1999. Cererea a fost refuzată de autorități, deoarece această formă de scriere nu corespundea celorlalte prenume de origine finlandeză. Reclamantii au contestat în instanță această decizie. Instanța administrativă a specificat că un nume care este incompatibil cu practi-

ca privind numele din țara respectivă ar putea fi acceptat în măsura în care o persoană, datorită naționalității, relațiilor familiale sau altor circumstanțe, avea o legătură cu un alt stat în care prenumele respectiv era folosit. Totuși, instanța a concluzionat că argumentele prezentate de reclamanți erau insuficiente pentru a permite înregistrarea numelui „Axl”, iar Curtea Supremă Administrativă a menținut această hotărâre. Însă Ct.E.D.O. nu a salutat decizia Curții și a stabilit că prenumele „Axl” nu era cu mult diferit de alte prenume folosite în mod uzual în Finlanda, precum „Alf” și „Ulf”. Acest prenume nu îl prejudicia pe copil, se putea pronunța și era folosit și în alte țări. Ct.E.D.O. a demonstrat că prenumele „Axl” nu era nou, deoarece trei alte persoane fuseseră înregistrate cu acest nume anterior nașterii copilului reclamanților. Era evident că acest prenume era acceptat în Finlanda și nu erau dovezi care să arate că ar fi avut consecințe negative asupra conservării identității culturale și lingvistice a Finlandei.

În consecință, nu a existat un echilibru între motivele de interes public invocate de Guvern și interesul reclamanților privind protecția drepturilor prevăzute la art. 8, astfel încât a avut loc o încălcare a acestui text din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [5, pp. 235-236].

În contextul dat, în opinia noastră, este necesară studierea mai riguroasă a rolului organelor de stare civilă în fixarea atributelor de identificare ale persoanei fizice prin înregistrarea actelor de stare civilă. Această afirmație o argumentăm prin prevederile legale stipulate la art. 3 alin. (1) din Legea nr. 100/2001, „Actele de stare civilă sunt înscrisuri autentice de stat, prin care se confirmă faptele și evenimentele ce influențează apariția, modificarea sau încetarea drepturilor și obligațiilor persoanelor și se caracterizează statutul de drept al acestora”. De aici rezultă că, persoanei fizice îi este stabilită o primă identitate din momentul înregistrării actului de naștere, ca pe parcursul vieții aceasta să beneficieze de drepturi depline în realizarea altor acțiuni de stare civilă, în modul legal stabilit. Spre exemplu, la dobândirea vârstei matrimoniale persoana fizică își poate exercita dreptul la căsătorie și, eventual, la întemeierea familiei.

În lucrarea de față ne interesează și semnificația actului de stare civilă ca **instrument de probațiune** din registrul de stare civilă (naștere, căsătorie, desfacerea căsătoriei, schimbarea numelui și/sau a prenumelui, deces), care este completat de funcționarul de stare civilă. Respectiv, actul de stare civilă reprezintă înscrisuri veridice, care au rolul de a individualiza persoana fizică și reprezintă elemente de probă. Mijlocul de probă fundamental îl constituie, după cum am menționat, actul de stare civilă, însă având în vedere că acesta este un act de stat, lipsit de caracterul public, subiecților de drept li se eliberează certificatul de stare civilă în temeiul acestuia. În caz de pierdere, în urma unei solicitări la dispoziție se pune duplicatul certificatului de stare civilă, care dispune de aceeași forță probantă ca și originalul.

Plasăm înregistrarea actelor de stare civilă în două grupe:

- înregistrarea actelor de stare civilă sub aspectul întocmirii actelor de stare civilă (naștere, căsătorie, desfacerea căsătoriei, schimbarea numelui și/sau a prenumelui, deces);
- înscrierea mențiunilor pe actele de stare civilă (stabilirea paternității, adopție, divorț sau schimbarea numelui și/sau prenumelui, completarea rubricii naționalitatea și apartenența etnică).

Normele juridice prin care se stabilesc condițiile de fond și de formă ale întocmirii actelor de stare civilă nu pot fi modificate sau înlăturate de către cetățeni ori organele de stare civilă. Normele de drept stabilesc condițiile în care o persoană poate dobândi o anumită stare civilă. Dobândirea unei astfel de stări este lăsată la libera voință a persoanei care va hotărî dacă se va căsători, dacă va divorța sau dacă își va schimba numele. În urma încheierii acestor acte de stare civilă persoana fizică nu poate avea decât o singură stare civilă, indiferent de raporturile juridice la care participă [8, p. 9].

Elementele esențiale ale înregistrărilor de stare civilă sunt de mai multe feluri. Astfel, este vorba de operații juridice, care produc efecte juridice și de consemnarea în scris a diferitor componente ale stării civile. Înscrierile se efectuează în registrele de stare civilă, care au un regim special de ținere, completare și păstrare, iar obiectul înregistrărilor îl constituie actele și faptele

de stare civilă și alte date ca locul nașterii, locul încheierii căsătoriei, locul morții, sexul etc. Înregistrările de acte și fapte de stare civilă se fac de către anumite organe, special învestite cu asemenea atribuții. Legalitatea stării civile presupune respectarea cu strictețe a regulilor de procedură stabilite prin lege, care implică și caracterul solemn (formal) al acestor înregistrări [9, pp. 164-165].

Întocmirea actelor de stare civilă se realizează în urma apariției unor fapte juridice (naștere, căsătorie, divorț, deces) ceea ce dă naștere, modifică sau influențează încetarea drepturilor și obligațiilor în materie de stare civilă ale persoanei fizice. Prezintă interes și înscrierea mențiunilor pe actele deja întocmite în registrele de stare civilă - înregistrări de stare civilă, care intervin din necesitatea de a fixa și a face cunoscute schimbările apărute în starea civilă a persoanei fizice. În urma modificării, rectificării sau completării actului de stare civilă, mențiunile au sarcina de a produce efecte în starea civilă a persoanei fizice (anularea sau nulitatea căsătoriei; stabilirea sau contestarea recunoașterii paternității; încuviințarea, anularea sau nulitatea adopției; înscrierea naționalității sau apartenenței etnice etc.).

Bibliografie:

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948, prin Rezoluția nr. 217 A (III). Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28 iulie 1990.
2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 1 din 12.08.1994
3. HESS-FALLON, B., SIMON, A. M. *Droit civil*. Paris: DALLOZ, 2001. 394 p.
4. IMBRESCU, I. *Tratat de dreptul familiei. Familia. Protecția copilului. Elemente de stare civilă. Curs de teorie și practică*. București: Lumina Lex, 2006. 527 p.
5. CHIRIȚĂ, R., SEUCHE, I., GAJE, A. et al. *Dreptul la viață privată și de familie: jurisprudență C.E.D.O.* București: Hamangiu, 2013. 259 p.
6. Legea nr. 100 din 26.04.2001 privind actele de stare civilă. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. nr. 97-99/765 din 17.08.2001.
7. Hotărârea Guvernului nr. 757 din 04.07.2006 cu privire la aprobarea modelului unic al formularelor certificatelor de stare civilă. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. nr. 102-105/782 din 07.07.2006.
8. LUPULESCU, D. *Actele de stare civilă*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1980. 134 p.
9. LUPAN, E., SZTRANYICZKI, S. *Persoanele în concepția Noului Cod civil*. București: Ed. C. H. Beck, 2012. 358 p.